

Työterveyslaitos

Työterveyshuollon mahdollisuuksista tukea työttömäksi jäävän työllistymiskykyä

Osatyökykyisen ja työttömän työkyvyn arviointi
23.1.2020 - Kooste esitysmateriaalista

Hannah Niskanen, LL, yleislääketieteen EL
Työterveyshuoltoon erikoistuva lääkäri

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Toimintakyvyn arviointi; toimintatapa, suositus

Toteutuminen? 1/2

TOIMIA- suositukset

- **Työttömän toiminta- ja työkyvyn hyvä arviointikäytäntö terveydenhuollossa julkaistu 27.2.2012 / tarkistettu 7.1.2016**
 - "Arviointia tulee tehdä **kaikissa työttömyyden vaiheissa ja terveydenhuollon eri toiminnoissa**. Erityisesti syrjäytymisriskissä olevat työttömät tulee tunnistaa ja ohjata tarvitsemiinsa terveyspalveluihin. Pitkittyvässä työttömyydessä monet terveydelliset riskit lisääntyvät ja sairauksien hoidon ja kuntoutuksen tarve voi jäädä tunnistamatta. Lisäksi hoidon ja kuntoutuksen toteutus voi olla haasteellista. **Toiminta- ja työkyvyn arvioimisen tavoitteena on hoidon ja kuntoutuksen tarpeen ja työllistymismahdollisuuksien arviointi.**

Toimintakyvyn arviointi; toimintatapa, suositus

Toteutuminen? 2/2

TOIMIA- suositukset

- **Työttömän toiminta- ja työkyvyn hyvä arviointikäytäntö terveydenhuollossa julkaistu 27.2.2012 / tarkistettu 7.1.2016**
 - **Työttömyyden alkuvaiheen** toimet ovat myös erittäin tärkeitä. Arviointia tulee tehdä työterveyshuollossa jo irtisanomisaikana tai terveystieteiden keskuksessa heti työttömyysjakson alussa. Kuntoutussuunnitelma uudelleen työllistymisen tueksi tulee laatia **erityisesti työntekijöille, joiden työkyky on ollut pitkäaikaisesti alentunut**. Tavoitteena on työttömäksi jäävien mahdollisimman nopea uudelleentyöllistyminen ja näin ollen pitkäaikaistyöttömyyden estäminen.”
 - Edelleen arvioinnin logiikkaan, tasapainomallin tukeutuvia

Kokonaisvaltainen työllistymiskyky

- Yksilölliset tekijät
 - Työllistymiskykyyn vaikuttavat taidot ja ominaisuudet, ikä, sukupuoli, terveys ja hyvinvointi, työn hakeminen, joustavuus ja liikkuvuus
- Yksilölliset olosuhteet
 - Kotitilanne, työn tekemisen kulttuuri, mahdollisuudet erilaisten resurssien käyttöön
- Ulkopuoliset tekijät
 - Työmarkkinoiden tilanne, makroekonominen tilanne, työolosuhteet, palkkaamiseen liittyvät käytännöt ja työllistymisen mahdollistamiseen liittyvät tekijät
 - McQuaid, Lindsay 2005, Kerätär R väitöskirja 2016
- Työllistymiskyvyn tukeminen menee vielä enemmän työelämän ymmärtämisen puolelle kuin työkyvyn ymmärtämisen (Leena Ala-Mursula)

Missä ja miten työllistymiskyvyn käsite voi näyttäytyä työterveyshuollossa? 1/2

- **Yksilötyössä: Terveystarkastukset, vastaanottotoiminta**

- ❖ Työn ja työntekijän odotukset ja arvot eivät kohtaa, Motivaatio-ongelmaa, Ei merkittäviä terveydellisiä rajoitteita
- ❖ Henkilön toimijuuden vahvistaminen omalla työurallaan ja rohkaiseminen tarvittaessa muutokseen, kysy esim.
 - “Koetko työsi edelleen mielekkääksi? Näetkö itsesi viiden vuoden kuluttua nykyisessä työssäsi? Onko sinulla ollut aiemmin elämässäsi haaveita jostain muusta alasta/työstä? Minkälaisia töitä olet aiemmin tehnyt urallasi (ja millaisena olet ne kokenut)?
 - -> Tukea muutokselle – sekä työntekijän että työnantajan etu

Missä ja miten työllistymiskyvyn käsite voi näyttäytyä työterveyshuollossa? 2/2

- **Yksilötyössä:**

- ❖ **Sairauslomalla olevat työntekijät:** Työhön paluun suunnittelu

- ❖ **Pitkillä sairauslomilla olevat työntekijät:** Seurantavastuu esimiehellä. Työterveyshuolto seuraa toimintasuunnitelman mukaisesti (yrityksen koko usein määrittää)

- ❖ **Työn loppuminen:** Irtisanominen (muutosturvan piirissä olevat, muut työntekijät). Määräaikaisuudet, Pätkä-/tuntityöläiset. Salpautuneet työurat (nuorisotakuun piirissä olevia?)

- **Yritysyhteistyössä:**

- ❖ Tiimipalavereissa (ainakin ttl ja tth) sairauspoissaolojen seuranta sekä työkykyriskiasiakkaiden ja yrityksen asioiden pohdintaa -> moniammatillinen tukitoimien suunnittelu, joissa työ-/työllistymiskykä arvioidaan

- ❖ HR yhteistyö; työkykycaset + sairauslomien seuranta

- ❖ Esimiesten esille nostama huoli työntekijän jaksamisesta, esim. työkyky, motivaatio ym.

Työterveyshuollon toimet työ- ja työllistymiskyvyn ylläpitämiseksi

- **Työllistymiskyvyn tukeminen ei ole / saisi olla erillinen toimenpide, johon herätään vasta työsuhteen päättyessä**
- Työ- ja työllistymiskyvyn tuki uran eri vaiheissa
- Työhyvinvointi -> varhaiset signaalit -> työkyvyttömyyden uhka -> työkyvyttömyys
 - ❖ Reagointi varhaisemmassa vaiheessa on taloudellisesti kannattavampaa
 - ❖ Hyvinvointikyselyt (ParTy, Työelämän tikkataulu, Elo, KEVA...), Työn- ja muun elämän yhteensovittaminen (TYÖ@ELÄMÄ)
 - ❖ Työn muokkauksen keinot, kun mielenterveyden häiriö vaikuttaa työkykyyn- opas.
Työterveyslaitos
 - ❖ Työhyvinvoinnin kehittämisen panostukset ovat vielä vähäisiä potentiaalsiin hyötyihin nähden
- Työkyky- ja henkilöriskien hallinta on myös työllistymiskyvyn tukemista?
Työkykytutka ym. digitaaliset työkalut

Valtioneuvoston asetus hyvän työterveyshuoltokäytännön (HTTHK) periaatteista, työterveyshuollon sisällöstä sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta 2011, uusittiin 2013, muutoksina:

- 7 § Terveystarkastuksen tekeminen
 - 8) työssä selviytymisen mahdollisuuksien arvioimiseksi ja tukemiseksi sekä tarvittaessa työn sopeuttamiseksi työntekijän voimavaroihin, terveydellisiin edellytyksiin ja työ- ja toimintakykyyn;
 - 9) tarvittaessa ennen työsuhteen päättymistä** terveyden ja työkyvyn arvioimiseksi ja **työllistymisen terveydellisten edellytysten selvittämiseksi sekä suunnitelman laatimiseksi** terveyden ja työkyvyn ylläpitämisestä ja jatkotoimiin ohjaamisesta
- Jo Vn HTTHK 2011, 10 § Neuvonnan ja ohjauksen sisältö
- Työterveyshuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden on annettava neuvontaa, ohjausta ja palautetta työnantajalle ja työntekijöille
 - ❖ 11) Työttömyyden uhatessa

Työterveyshuollon toimet työttömyyden uhatessa 1/4

Riskihenkilöiden tunnistaminen? Missä? Miten? Osatyökykyisyys tai muu tuen tarve?

- **“Kun epäillään työkyvyn tai työllistymiskyvyn heikentymistä tai se on heikentynyt”**
- HR ilmoitus irtisanottavista?

Työterveyshuollon toimet työttömyyden uhatessa 2/4

Riskihenkilöiden tunnistaminen? Missä? Miten? Osatyökykyisyys tai muu tuen tarve?

- Tunnistaminen terveystarkastuksessa, sairausvastaanotolla, esimiehen huoli, "työkykyriski-caset"?
 - ❖ Sairauslomat, sairaudet, työkykytutkan tunnistamat, työssä selviytymisen arviointi...
 - ❖ Työvoimaura – tyypittely; salpautunut, katkennut, epävakaa, vakaa. Kuvaa henkilön suoriutumista opiskelussa ja työmarkkinoilla
 - ❖ Muun tyypittelyn perusteella? (Katri Romppaisen väitöskirja jo työttömiksi ehtineiden terveyden edistämisestä; työttömien terveyspalveluiden työterveyshoitajat, diskurssianalyysi)
 - "Työttömyyden uhrit" – moniongelmaisuus, passiivisuus -> Kykyviisari?
 - "Työmarkkinoihin sopeutumattomat työttömät" ("poikkeava työtön") – persoonallisuuteen liittyvät ongelmat, yhteistyö vaikeaa -
 - "Aktiivinen työtön" sekä "järjestelmää hyväksikäyttävä"(palveluiden ylikäyttäjä) pärjäävät

Työterveyshuollon toimet työttömyyden uhatessa 3/4

Työttömyyden terveysvaikutuksia säätelevät yksilölliset riski- ja vahvuustekijät

RISKITEKIJÄT

- Sosiaalinen epäluottamus (nöyryytys, häpeä), heikko sosiaalinen verkosto, fyysinen työ, ikääntyminen, terveydellisistä syistä työttömäksi jääminen, työelämän alussa oleminen

VAHVUUSTEKIJÄT

- Kotiäitiys, naissukupuoli, taloudellisesti turvattu asema, sosiaalinen kannattelu (elämisen merkitys, elanto), coping, vahva sosiaalinen tuki, hyvä itsetunto, hyvät sosiaaliset ja taloudelliset selviytymiskeinot

Virpi Heikkinen, Työttömien työkyvyn tuki- mitä osaamista terveydenhuollossa tarvitaan

Työterveyshuollon toimet työttömyyden uhatessa 4/4

- Tunnistaminen terveystarkastuksessa, sairausvastaanotolla, esimiehen huoli?
-> Ohjautuminen terveystarkastukseen, työterveyshoitaja / työterveyslääkäri (ttl)
- **Ammatillisen kuntoutuksen tarpeen arvio systemaattisesti työkyvyttömyysuhan tai työttömäksi jäävän kohdalla**
- **Onko työkyvyn menettämisen uhkaa seuraavan 5 vuoden aikana?**
 - Kyllä -> ttl arvioon
 - Mahdollisesti -> ttl arvioon? **Henkilökohtaisen terveystarkastuksen laatiminen ja sen siirtäminen Kanta-arkistoon. TE-palvelut**
 - Ei -> tietojen anto, neuvonta ja ohjaus (TANO), tiedon siirto ym.

Irtisanotut työterveyslääkärin vastaanotolla 1/2

“Tutustu tietoihin, analysoi tilannetta ja jäsennä alustava jatkosuunnitelma, jonka tekisitte yhdessä

- Millainen työvoimaura voisi olla kyseessä?
- Mitä työllistymisen esteitä ja mahdollisuuksia havaitset?
- Mitä terveyden osalta on huomiotava/ selvitettävä?
- Miten henkilön toimijuutta voi tukea?
- Millaisia verkostoja voisi hyödyntää?
- Millaisia apuvälineitä voisi hyödyntää?”

Työllistymiskyvyn tukeminen – kurssilla (tthvyo.moodle)

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

Irtisanotut työterveyslääkärin vastaanotolla 2/2

- Toimijuus työllistymisessä
- Työllistymismotivaation sijaan kysy asiakkaalta:
- Kuvaa asteikolla 0-10 miten arvosiosi mukaan
 - ❖ pystyisit työllistymään
 - ❖ haluat työllistyä
 - ❖ työllistyminen on mahdollista

Kerätär R

Työuralähtöinen työterveys? Leena Ala-Mursula

“Olisivatko terveyttä ja työkykyä edistävät arviomme työterveyshuollossa entistä osuvampia,

- Jos tunnistaisimme yksilöasiakkaamme työvoimauran tyypin
 - ❖ Epävakaan uran tukeminen vaatii erilaista lähestymistapaa kuin vakaan
 - ❖ Katkeavan uran tukemiseen rakennetaan nyt uutta
 - ❖ Salpautuneita uria ei työterveyshuollossa nähdä
- Jos tunnistaisimme ja tukisimme työpaikkojen ja esimiesten mahdollisuuksia työurien tukemisessa?”

Toimenpiteet työttömyyden uhatessa 1/2

Kaikilla

- Lakisääteisen työterveyshuollon keinot työ- ja toimintakyvyn tukeen
- Työsuhteen loppuessa työpaikan vaihdon, työttömyyden tai eläkkeelle siirtymisen myötä on **altistekohtaisesti**, jollaisia ovat esimerkiksi syöpäsairauden vaaraa aiheuttavat aineet, **harkittava terveystarkastuksen järjestämistä** pois työstä siirryttäessä. Tällaisen tarkastuksen yhteydessä tulee **opastaa** poissiirtyvää **terveystarkastuksen jatkotarpeesta**.
- Henkilökohtainen terveystarkastus? -> yhteys TE-toimistoon, työllistymissuunnitelma

Toimenpiteet työttömyyden uhatessa 2/2

Laaja työterveyshuollon sopimus

- Työterveyshuollon sopimuksen mukaiset palvelut!
- Sosiaalialan ammattilaiselle työterveyslääkärin läheteellä, jos kuuluu tth sopimukseen
- "Lähtötarkastus"
- Työllistymiskyvyn terveydellisten edellytysten selvittäminen käytännössä?
- Digitaalinen seulova työkalu? Kykyviisari?

Työterveyshuollon rooli (lakisääteinen)

- **Oireiden/sairauden ja työn yhteyden tarkempi selvittäminen ja siitä seuraavat toimenpiteet**
- **Toiminta- ja työkyvyn arviointi suhteessa työhön, työpaikkaan**
 - Työpaikan tuntemus (työpaikan mahdollisuudet työn muokkaamiseen)
 - Tiivis yhteistyö työpaikan ihmisten kanssa (esimiehet, työsuojelu jne)
- **Työhön paluun suunnittelu ja työkyvyn tuen keinojen miettiminen**
 - Osasairauspäiväraha, työn muokkaaminen, korvaava työ, työkokeilu tai muu ammatillinen kuntoutus...
- **Työkyvyn seuranta ja tukeminen**
- **Terveyden ja työkyvyn edistäminen ja työkyvyttömyyden ennaltaehkäisy**

TYÖKE-hanke

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

Muusta terveydenhuollosta työterveyshuoltoon – milloin lähetetään?

Jos potilaan

- työ vaikuttaa oireisiin
- oireet vaikeuttavat toistuvasti/pitkäaikaisesti työssä selviytymistä
- sairaus tai oireet edellyttävät perusteellisempaa työkyvyn arviointia ja/tai työhön paluun suunnittelua ja tukemista
- on toistuvia sairauslomia
- sairausloma uhkaa pitkittyä (viimeistään silloin, kun sairauspoissaolo on kestänyt yli 30 vrk)

Ja lisäksi:

- raskaana olevan työrajoitteet
- työyhteisöongelmat (esim. ristiriitatilanteet työpaikalla)
- työergonomiaan liittyvät pulmat
- työpaikan sisäilmasto-ongelmat
- Ammattitautiepäily

TYÖKE-hanke

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

Muutosturva

Muutosturvan piirissä olevat työntekijät

- Perusteet
 - ❖ Tuotannollisista tai taloudellisista syistä irtisanominen yt jälkeen
 - ❖ Yritys työllistää säännöllisesti vähintään 30 henkilöä
 - ❖ Työntekijä on ollut ennen työsuhteen päättymistä yhdenjaksoisesti vähintään viisi vuotta työnantajan palveluksessa
- Työnantaja tarjoaa muutosturvatilanteessa irtisanotuille työterveyshuollon 6kk ajan työntekovelvoitteen päättymisestä
- Oikeus työllistymisohjelmaan

Miksi yhteistyö työttömyyden alussa on tärkeää? 1/2

- Työllistyminen vaikeutuu 3-6kk kuluessa (IT-alalla välittömästi)
- Osatyökykyisyys syytä tunnistaa mahdollisimman varhain
 - Vuonna 2017 osatyökykyisten päätyneiden työttömyysjaksojen kesto oli keskimäärin 46 viikkoa, kun se oli kaikilla työnhakijoilla 27 viikkoa
 - Pitkäaikaistyöttömistä noin kolmannes tulee vakaalta työuralta, kolmannes työelämän ulkopuolelta ja kolmannes tilanteesta, jossa ollaan vaihtelevasti työssä ja työttömänä
 - "Vajaakuntoisella" mahdollisuus palkkatukeen?
 - Palkkatukikortti; onko työkykyä alentavaa sairautta (dg), kesto (tilapäinen/pysyvä), työkykyrajoitteet kirjattava
 - 3kk ammattisuojan päättymisen jälkeen huomioitava yksilölliset työkyvyn rajoitteet kaikkeen työhön
 - Työnjako/tietoisuus tarvittavista lausunnoista? Mm. karenssin välttämiseksi

TYÖ- JA TOIMINTAKYVYN ARVIOINTI

Työterveyshuolto,
perusterveydenhuolto

Työkäisen työ- ja toimintakyvyn arviointi

LÄHETEINDIKAATIOT JA -TIEDOT ERIKOISSAIRAANHOITOOIN

Keski-Suomen
keskussairaala

Työ- ja toimintakyvyn arviointi erikoisaloilla

Kuntoutustutkimus

HOITOKETJUN TIEDOT

Tavoitteet

Päivitys

Työryhmä

LISÄTIETOA

www

Tie työelämään-
verkkopalvelu

www

Kuntoutumistalo

www

Työkyvyn tuen
palvelupolku

www

Toimintakyvyn arviointi -
tärkeä osa lausuntoa
(Verkkokurssi)

Keski-Suomen sairaanhoitopiirin Työ- ja toimintakyvyn arviointi – hoitoketju. Kuva–hoitoketjun valikkosivulta.

Hoitoketjut palveluohjauksen apuna

[Takaisin etusivulle](#)

Työkäisen työ- ja toimintakyvyn arviointi

TYÖSUHTEEN AIKANA

TYÖTERVEYSHUOLTO

- Työ- ja toimintakyvyn tuki ja seuranta

TYÖTERVEYSHUOLTO, PERUSTERVEYDENHUOLTO

- Tarvittaessa työ- ja toimintakyvyn arviointi

TE-TOIMISTO

- Koordinointivastuu
- Työkykykoordinaattorin tuki

TYÖSUHTEEN PÄÄTTYESSÄ

TYÖTTÖMYYDEN JATKUessa YLI 3-6 KK

TE-TOIMISTO, KUNTIEN TYÖLLISYYSPALVELUT, SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTO, 3. SEKTORI, NUORISOPALVELUT

- Työ- ja toimintakykyarvion tarpeen tunnistaminen mahdollisimman varhain
- Syrjäytymisriskin tunnistaminen
- Yksilöllinen tuki
- Tukimahdollisuuksia nuorille

TAVOITTEENA

- Työ- ja toimintakyvyn tukeminen ja ylläpitäminen

- Työssä jatkaminen tai työelämään palaaminen

- Koulutus

- Työkyvyttömillä työkyvyttömyyseläke

KUNTOUTUS TYÖ- JA TOIMINTAKYVYN TUKENA

[Takaisin etusivulle](#)

Työ- ja toimintakyvyn arviointi

Milloin?

- kun epäillään työllistymiskyvyn alenemaa
- kun epäillään ja/tai on todettu työkykyyn vaikuttavia sairauksia ja/tai tapaturmia
- kun on ollut runsaasti sairauspoissaoloja työssäoloaikana

Miksi?

- työ- ja toimintakyvyn edistämiseksi
- oikea-aikaisen hoidon ja kuntoutuksen toteutumiseksi
- työelämässä olevilta Kelan 30-60-90 -sairauspoissaolosääntö edellyttää arviota
- työttömillä tarvittaessa sosiaalietuuksien turvaamiseksi
 - työkyvyttömyys on oltava todettu jo ennen töiden tarjoamista karenssin välttämiseksi
 - 3 kk ammattisuojan päättymisen jälkeen arvioissa on huomioitava yksilölliset työkyvyn rajoitteet kaikkeen työhön

Kuka tekee?

- työterveyshuolto silloin, kun työsuhde on päättymässä (**ks. muutosturva irtisanomistilanteessa**)
- perusterveydenhuolto silloin, kun työsuhde on päättyneet eikä työterveyshuollon palveluja ole mahdollista käyttää
- erikoissairaanhoidon tarvittaessa osana muuta hoitoa

Valmistautuminen

- tietojen kerääminen
 - toimintakyvystä
 - todetuista sairauksista ja tämän hetkisistä oireista
 - aikaisemman työn, opintojen, työtoiminnan ja/tai kuntoutuksen sujumisesta, **työvoimaura**
 - sairauspoissaoloista työssäoloaikana
- tarvittaessa tukihenkilö (esim. luottamusmies, läheinen, case manager) mukaan
- mahdollisuuksien mukaan asiantuntijoiden (esim. fysioterapeutti, psykologi, sosiaalityöntekijä, päihdehoitaja) hyödyntäminen ennen mahdollista lääkärin vastaanottoa

LTK

[Työllistymisen tukeminen terveydenhuollossa](#)

www

[Työelämässä olevien työkyvyn arviointi](#)

www

[Työelämän ulkopuolella olevien työkyvyn arviointi](#)

www

[Kelan työkykyneuvonta](#)

www

[Työttömien terveyspalvelut \(STM\)](#)

www

[Työttömien Wire -liikunta Jyväskylässä](#)

www

[Työkyvyttömyysetuudet - hyvän lausunnon periaatteet \(Verkkokoulutus\)](#)

TARKISTA NÄMÄ MONIALAISISSA TYÖLLISTYMISKYVYN ARVIOINNISSA:

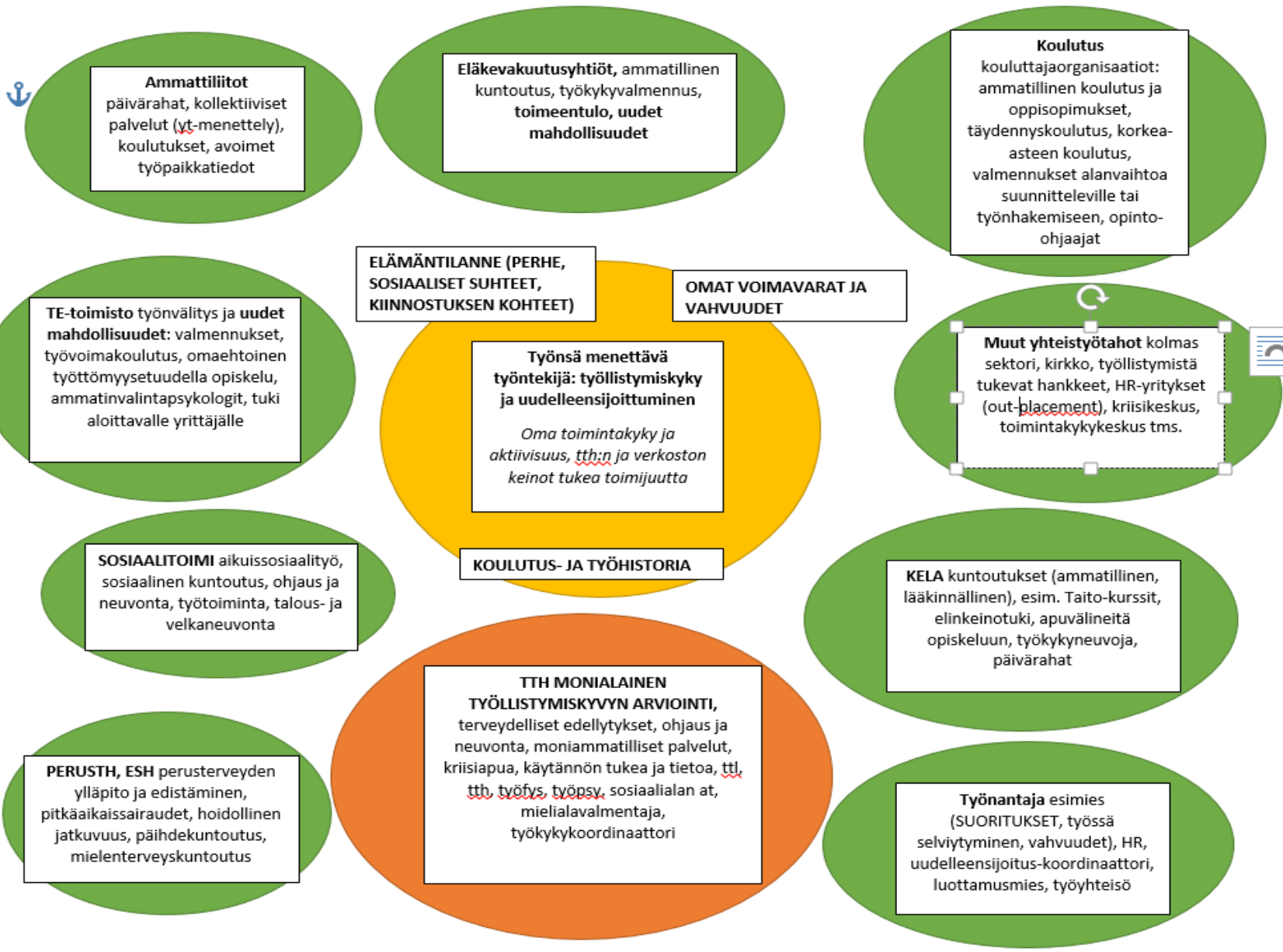
Yhden työn päättyessä, mihin suuntaan kannattaa ohjata, mistä tukea, tietoa, taitoja, kontakteja asiakkaalle?

Mitä tiedetään asiakkaasta?

Mistä tarvitaan lisää tietoa?

Hyvät kontaktit alueella?

Työhönpaluu-suunnitelma?

Työllistymis-
kyvyn tukemisen
– verkkokurssi

Yhteenvedo
verkostokartasta

Take home message

- Osatyökykyisyyden tunnistamisella on kiire
- Terveystarkastus työllistymisen terveydellisten edellytysten selvittämiseksi?
 - > Terveysuunnitelma
 - > Ammatillisen kuntoutuksen tarvearvio
- Muista muutosturva
- Verkostoista voimaa
- Työterveyshuoltoa sitoo nykyinen rahoitusmalli
- Saattaen vaihdettava eli palveluohjauksellinen työote